

Атаманчук Н. М. Навчально-виховні аспекти розвитку обдарованих дітей / Н. М. Атаманчук //Часопис: освіта полтавщини //Ред. Королюк С.В.– Полтава: ПОІППО, 2009.– № 16 – С. 81-86

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

На сучасному етапі оновлення системи освіти особливої актуальності та практичного значення набуває проблема створення умов для розвитку обдарованості, уміння оптимізувати процеси продуктивної взаємодії усіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Обдаровані діти – унікальні, їм нелегко в цьому неспокійному світі. Вони надзвичайно вразливі й тому потребують особливої уваги.

Обдарованих дітей, а особливо геніальних чи талановитих, які виділяються з поміж своїх однолітків високим творчим потенціалом, інтелектуальною розкутістю, схильністю до нестандартного розв'язання проблем, неординарністю сприйняття світу, небагато.

Діти з високими розумовими можливостями з нетерпінням чекають вступу до школи, хочуть стати учнями. Але таких дітей зустрічають не тільки радощі навчання, а й численні конфлікти.

Труднощі розпочинаються з того, що дитина, яка випереджає однокласників, постійно привертає до себе увагу. Швидке виконання завдань, готовність правильно відповісти на запитання вчителя – для неї бажана розумова гра, і вона раніше інших піднімає руку, радісно, чекаючи схвалення. При цьому їй не досить того, що можна дізнатися і зробити на уроці.

Часто найбільш розвиненого учня майже перестають запитувати, ніби не помічаючи його готовності. У результаті дитина стає менш активною на уроці, переключається на що-небудь стороннє, викликаючи незадоволення педагога.

У дитини з раннім розумовим розвитком виникають специфічні труднощі і у стосунках з однокласниками. Нерідко однокласники активно

відмежують від себе такого учня, дають йому прізвиська. Це приводить до того, що обдарована дитина намагається бути “як всі” – не надто знаючою і старанною. Не тільки через агресивність однокласників, але й тому, що їй самій хочеться бути разом з іншими.

Немало додаткових переживань випадає на долю такої дитини, якщо їй не вдаються фізкультура, заняття з праці. Помилки тут можуть бути й у інших дітей, але в них вони не привертають такої уваги, як в учня, котрий виділяється своїм інтелектом. Його фізична невправність стає приводом для насмішок.

Більша частина обдарованих дітей приєднується до загальних вимог, ослаблюючи (чи втрачаючи) при цьому деякі цінні особливості. Обдаровані, стаючи менш самостійними, гальмують свою зацікавленість і творчість. Тому проблема навчання та виховання юних талантів актуальна у всьому світі. Психолого-педагогічний аспект проблеми залишається маловивченими, разом з тим має свої особливості, які треба вивчити і досліджувати. Це зумовило нас дослідити особливості навчально-виховної роботи з обдарованими дітьми.

Незважаючи на інтенсивні спроби виробити єдині теоретичні позиції з даної проблеми й забезпечити координацію зусиль для її практичного вирішення, спеціалісти не мають єдиної думки. У навчально-виховній роботі з обдарованими дітьми можна виділити три основні підходи.

Перший полягає в тому, що обдаровані діти навчаються і виховуються в умовах звичайного класу, але за індивідуальними програмами, які містять елементи “збагачення” і “прискорення”.

Другий підхід – це створення для обдарованих дітей особливих класів у структурі звичайної школи.

І третій – організація для цього контингенту спеціальних шкіл [1].

Усі три підходи передбачають надання учням можливості витратити частину навчального часу на самостійну роботу у бібліотеці, яка має бути забезпечена для цього всім необхідним. Перевага надається спеціалізованим

класам для обдарованих дітей, що функціонують у структурі загальноосвітньої школи. Такі класи не відгороджують цих дітей від інших школярів, крім того, надають їм можливість учитися з такими самими або ще більш обдарованими учнями. Другим важливим напрямом є функціонування різних факультативних програм і курсів, проведення творчих конкурсів, олімпіад. У роботі з обдарованою молоддю беруть участь не лише навчальні заклади. Ця функція покладена також на батьків, розгалужену мережу різних консультативних агентств і служб, державні освітні органи, велику роль відіграють громадські організації.

Практика показує, що на сучасному етапі розвитку освіти необхідно створити таку школу нового типу, яка б забезпечувала реальну індивідуалізацію без ізоляції обдарованих дітей від соціального середовища, вивчення всіх особливих властивостей кожного окремого вихованця та пристосування всіх прийомів виховання і впливу соціального середовища до кожного учня персонально.

Обдарована дитина може опинитися в будь-якому класі, у будь-якій школі, у будь-якого вчителя, і необхідно, щоб її помітили. Але часто такі діти залишаються без достатньої уваги й не отримують підтримки. Одна з причин – вчителі не мають точного уявлення про особливості обдарованих дітей і їхні потреби.

Обдаровані діти, як правило, мимоволі привертають до себе увагу педагога, і від нього вимагатиметься не стільки активний навчально-виховний вплив, скільки своєчасне усунення перешкод та сприяння вільному розвитку дитини.

Примус нерідко викликає в обдарованих, нетрадиційно мислячих дітей неспроможність розкрити себе навіть у тих видах діяльності, до яких вони мають схильність. А. Дістервег застерігає проти насильства над дитячою природою, яке випливає з намагань зробити з дитини не те, до чого існує в неї природний нахил.

Занадто рання “спеціалізація” і “професіоналізація” збіднюють особистість, ускладнюють її подальше життя. Ми вважаємо, що основною у навчально-виховній роботі з обдарованою дитиною має бути ідея гармонійного розвитку сукупності тілесних, душевних і розумових сил особистості. Завдання педагога – розвивати в обдарованій дитини вміння завершувати розпочату справу, працьовитість, цілеспрямованість, силу волі, спонукати дитину до самовиховання, саморозвитку.

Учитель створює атмосферу, яка може надихати учня чи руйнувати його впевненість в собі, заохочувати чи пригнічувати його інтереси, розвивати та ігнорувати здібності, розвивати та гальмувати його творчий початок.

Учитель, який працює з обдарованими та здібними дітьми, повинен бути доброзичливим, чуйним, мати високий рівень інтелектуального розвитку, глибокі професійні знання, емоційну стабільність.

Клас повинен мати різноманітні матеріали та обладнання, що надані в повне розпорядження дітей. Учитель стає консультантом і помічником. Хоча особливі методи, як вважають спеціалісти, для виховання та навчання обдарованої дитини не потрібні, слід звернути найбільшу увагу на ті з них, що оптимально розвивають творчі здібності дитини.

Розвиток та формування творчих здібностей здійснюється за допомогою системи спрямованого педагогічного впливу, шляхом спеціально організованої взаємодії, що опосередковується і виявляється у формі гри, навчання, спілкування та праці.

Аналіз психолого – педагогічної літератури свідчить про те, що в розвинених, країнах зокрема в США, проводиться значна робота з пошуку обдарованих дітей та розвитку їх здібностей.

Індивідуальний підхід до навчання здійснюється по-різному, все ширшого розмаху набуває система відбору, мета якої – дати кожному учневі найбільш відповідну для нього індивідуальну програму навчання. Ці індивідуальні програми розробляються на основі учбових планів таким

чином, щоб забезпечити кожному учню загальноосвітню підготовку і надати можливість задовольняти свої інтереси у вивченні додаткового матеріалу з улюблених предметів.

Індивідуальне навчання за допомогою комп'ютера дозволяє вчителю вибрати для кожного учня програму, що відповідає рівню його знань та здібностей. Проте американські освітяни вбачають у загальній комп'ютеризації, особливо, коли комп'ютер буде у кожній сім'ї загрозу для загальноосвітньої школи та суспільства. Вони вважають, що це призведе до зниження пам'яті учня, послабить його вміння спілкуватися, позначиться на мовленні, позбавить бажання відвідувати школу.

Спираючись на світовий та вітчизняний досвід роботи з обдарованою молоддю, розроблена республіканська Комплексна програма пошуку навчання і виховання обдарованих дітей та молоді України "Творча обдарованість". Програма є основним документом, що вивчає стратегію пошуку, навчання, виховання і розвитку обдарованих дітей та молоді на території України. Вона передбачає принципово новий етап роботи із здібними та обдарованими дітьми, створення і розвиток регіональних, обласних, районних (міських) програм.

На основі цих програм в освітніх закладах розробляються власні комплексні, цільові програми. При складанні програм роботи з обдарованою та здібною молоддю необхідно керуватися Концепцією становлення мережі загальноосвітніх закладів освіти для розвитку творчої обдарованості.

Формування творчої особистості, розвиток індивідуальних здібностей і таланту є пріоритетним напрямом навчально-виховної роботи школи на сучасному етапі її розвитку.

Література

1. Босенко П.І. Психолого – педагогічні умови розвитку обдарованості// Шкільний світ.– 2001.– №24.– С.11-19.